

VISUOMENINIO UGDYMO BENDROJI PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Visuomeninio ugdymo bendroji programa (toliau – Programa) apibrėžia visuomeninio ugdymo dalyko paskirtį, tikslą ir uždavinius, dalyku ugdomas kompetencijas, pasiekimų sritis ir pasiekimų raidą, dalyko mokymo(-si) turinį, pasiekimų lygių požymius ir mokinių pasiekimų vertinimą.

2. Visuomeninis ugdymas skirtas plėtoti pozityvų mokinių santykį su savimi, kitais žmonėmis, gyventi ir veikti demokratinėje visuomenėje, sparčiai besikeičiančioje daugiakultūrinėje aplinkoje. Mokinys pagal savo galias ir gebėjimus formuojasi požiūrį į pasaulį, jame vykstančius reiškinius nagrinėja praeitį, analizuoja dabartį, projektuoja ateitį. Šiam požiūriui formotis įtaką turi bendraamžių ir suaugusiųjų požiūris į pasaulį, jo reiškinius ir procesus, technologijos, medijos. Pažįstant artimiausią socialinę, kultūrinę, ekonominę, gamtinę aplinkas, vaikui svarbu ugdytis nuostatas, įgalinančias suprasti žmones, jų santykius, pažinti jų supantį pasaulį ir jame atsakingai veikti savarankiškai bei drauge su kitais.

3. Siekiama, kad visuomeninio ugdymo dalykas pradinio ugdymo pakopoje apimtų aktualų ir naudingą turinį, padedantį mokiniui pažinti save kaip asmenį, kaip įvairių bendruomenių narį, suprasti, kad praeities įvykiai, ekonominiai reiškiniai veikia šalies ir jos piliečių dabartį, ateitį. Padeda pažinti ir atsakingai veikti supančioje aplinkoje.

4. Visuomeninio ugdymo dalykas pradinio ugdymo pakopoje atveria įvairių integracijos su kitais mokomaisiais dalykais – gamtos mokslais, matematika, menais, doriniu ugdymu, užsienio kalbomis ir kt. – galimybių. Visuomeninio ugdymo veiklos gali būti derinamos su kitų dalykų tematika ir reiškiniais, pamokose galima integruoti kitų dalykų turinį, aktualizuoti tarpdalykines temas.

5. Programoje išskirtos trys ugdymosi sritys: Visuomenės veiklos pažinimas ir komunikavimas, Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje, Tyrinėjimas ir interpretavimas. Programoje pateiktos pasiekimų sritys yra bendros visoms klasėms nuo 1 iki 4 klasės, kiekvienam koncentriui (1 – 2 klasės, 3 – 4 klasės) numatyti konkretūs kiekvienos srities pasiekimai, suformuluoti atsižvelgiant į vaiko raidos ypatumus ir įgytą patirtį.

6. Programoje mokymo(si) turinys pateiktas 1–4 klasėms. Mokymo(si) turinys nusako kontekstus, kuriuose ugdomi mokinių pasiekimai, ir mokymo(si) kontekstų pasirinkimo galimybes laipsniškai įgyti žinių ir supratimo, ugdyti gebėjimus ir vertybines nuostatas.

7. Programoje aprašyti mokinių pasiekimai suprantami kaip žinių ir supratimo, gebėjimų ir vertybinių nuostatų visuma. Pasiekimai aprašomi keturiais pasiekimų lygiais: slenkstinis (1), patenkinamas (2), pagrindinis (3) ir aukštesnysis (4). Kiekvienas pasiekimų lygių požymis nurodo mokinio siekiamus rezultatus.

II SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

8. Visuomeninio ugdymo dalyko tikslas – sudaryti sąlygas, kad mokiniai įgytų bendrą supratimą apie žmonių gyvenimą socialinėje, kultūrinėje, gamtinėje aplinkoje, suvoktų joje vykstančius reiškinius ir procesus, jų kaitą laike ir erdvėje, ugdytųsi vertybines nuostatas bei gebėjimus, būtinus aktyviai ir atsakingai veikti kartu su kitais sprendžiant kasdienio gyvenimo bei artimiausios aplinkos problemas.

9. Pradinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo mokiniai:

9.1. pažindami artimiausią socialinę, kultūrinę, ekonominę, gamtinę aplinkas aiškinasi kaip remiantis įvairiais šaltiniais išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę apie žmonių gyvenimą praeityje, dabartyje ir ateityje;

9.2. plėtoja gebėjimus stebėti, tyrinėti artimiausią aplinką bei suprasti save ir kitus žmones, bendraamžių grupėje, bendruomenėje, bendrauti ir bendradarbiauti, būti tolerantiškam, konstruktyviai spręsti išskylančias problemas;

9.3. tyrinėja artimiausią aplinką pastebi bendruomeniškumo, demokratiškos principų raišką, supranta piliečio teises ir pareigas, jomis vadovaujasi priimdami sprendimus ir veikdami bendruomenėje;

9.4. ugdomi noriai, prasmingai ir atsakingai veikti artimiausioje socialinėje, kultūrinėje ir gamtinėje aplinkoje, siekia ją saugoti ir plėtoti, savo veiklą grįsti darniojo vystymosi principais.

III SKYRIUS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

10. Įgyvendinant Programą ugdomos šios kompetencijos: pažinimo, pilietiškumo, komunikavimo, kultūrinė, kūrybiškumo, skaitmeninė, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos. Jos pateiktos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą.

11. Pažinimo kompetencija. Mokiniai pažįsta save, formuojasi pozityvų santykį su savimi, kitais žmonėmis, artimiausia socialine, kultūrine, ekonomine gamtine aplinka. Tyrinėdami artimiausioje aplinkoje vykstančius įvykius, reiškinius bei procesus, susijusius su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės gyvenimu, istorija ir socialine aplinka aiškinasi kaip nuosekliai ir kryptingai planuoti savo veiklą, pasirinkti ir taikyti tinkamus pažinimo metodus, daryti apibendrinimus ir formuluoti išvadas. Remiantis įvairiuose šaltiniuose nagrinėjama informacija, mokiniai skatinami ją tinkamai pritaikyti pažįstamuose ir naujuose kontekstuose. Aptardami artimiausios aplinkos (šeimos, klasės, vietos bendruomenės) problemas, santykius su bendraamžiais ir suaugusiais, mokiniai mokomi mąstyti kritiškai, įgytą patirtį pritaikyti praktiškai, siūlyti būdus problemoms spręsti. Mokomi įgytas žinias ar išmoktą problemos sprendimo būdą pritaikyti tokioje pačioje ar analogiškoje situacijoje. Paaiškina, kad praeityje vykę istoriniai įvykiai veikia dabartį ir ateitį. Pažindami, tyrinėdami artimiausią sociokultūrinę, gamtinę aplinką, istorinę praeitį, mokiniai ugdomi gebėjimus ir nuostatas kryptingai mokytis ir tobulėti, pasitelkia tyrinėjimą kaip pagrindinę mokymo(si) strategiją. Mokiniai skatinami įsivertinti savo mokymąsi, pasiektus rezultatus, nustatyti sėkmės ir nesėkmės priežastis, numatyti, ką kitą kartą atlikdami panašaus pobūdžio užduotis darytų kitaip.

12. Pilietiškumo kompetencija. Pažindami ir nagrinėdami žmonių gyvenimą bendruomenėje, mokiniai tyrinėja demokratinės visuomenės ir valstybės prigimtį, jos pagrindinius gyvavimo principus ir vertybes (žmogaus teisės ir laisvės, teisingumas, lygybė, aktyvus pilietinis dalyvavimas, atsakomybė ir kt.). Mokiniai mokomi artimiausioje aplinkoje pastebėti ir suprasti demokratinio gyvenimo bruožus, susijusius su žmogaus teisėmis, įstatymais, valstybės valdymo institucijomis, dalyvavimu valstybės valdyme, atpažinti Lietuvos valstybės simbolius (vėliavą, herbą, himną), paaiškinti jų reikšmę, suprasti valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių, atmintinų dienų esmę. Mokiniai mokomi suprasti kas yra pilietis, elementariai nusakyti savo teises ir pareigas. Mokiniai skatinami svarstyti, apie tai, todėl valstybėms svarbu bendradarbiauti. Mokiniai, pažindami praeitį, mokomi atpažinti pilietiškumo, demokratijos raišką to meto žmonių, bendruomenių gyvenime. Nagrinėjama socialinės, kultūrinės, ekonominės ir gamtinės aplinkos įtaka žmonių veiklai ir gyvensenai, gamtinės aplinkos ir žmogaus gyvenimo sąlygų regioniniai skirtumai.

13. Komunikavimo kompetencija. Kurdami pasakojimus apie dabartį ir praeitį, artimiausioje socialinėje aplinkoje vykstančių reiškinių ir procesų poveikį žmogui mokiniai aiškinasi kaip parinkti ir vartoti verbalines ir neverbalines raiškos priemones ir formas. Mokiniai tyrinėja įvairius informacijos šaltinius, parengia pristatymus, kuriuose derina vaizdo medžiagą, garso įrašus ir tekstą. Bendraudami ir

bendradarbiaudami sprendžiant artimiausios aplinkos problemas, dalyvaujant klasės, mokyklos, bendruomenės veiklose, mokiniai aiškinasi, kaip taikyti skirtingas komunikacijos priemones (komunikuodami individualiai bei grupėje). Bendraudami su bendraamžiu ir su mokytoju (suaugusiuoju) vartoja skirtingas verbalinės raškos priemones ir formas.

14. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Mokiniai skatinami pažinti save ir kitus, išvelgti ir paaiškinti savo ir kitų elgesio ir veiklos artimiausioje aplinkoje priežastis ir pasekmes. Mokiniai diskutuoja apie pozityvų ir atsakingą elgesį, aiškinasi, kaip jis padeda bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais, siekti tikslų. Dalyvaudami bendrose veiklose, sprendami kylančius konfliktus ir (ar) problemas, mokiniai analizuoja, kaip naudotis nesudėtingomis emocijų valdymo strategijomis. Bendraudami ir bendradarbiaudami su bendraamžiais ir suaugusiais, aiškinasi kaip tinkamai reikšti mintis, toleruoti ir gerbti kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Tyrinėja, kaip žmonės sieja socialiniai ryšiai, kurie grindžiami susitarimais ir įsipareigojimais. Atpažįsta, įvardija ir vadovaujasi vertybėmis, kurios padeda siekti sėkmės asmeniškai ir bendruomenei. Dalyvaudami artimiausioje aplinkoje vykstančiuose procesuose, mokiniai siūlo pokyčių idėjas. Pagal savo galias prisideda prie šeimos, mokyklos ir bendruomenės gerovės kūrimo. Atsakingai dalyvauja vietos bendruomenės veikloje, sprendami konfliktus, išsakydami savo nuomonę stengiasi neįžeisti kito, tausoja savo ir kitų (bendraamžių ir suaugusiųjų) sveikatą. Remdamiesi savo patirtimi, įgytomis žiniomis apie žmonių gyvenimą šiandien, ir praeityje, rūpinasi sveikata ir šeimos, klasės, mokyklos, vietos bendruomenės gyvenimo kokybe.

15. Kūrybiškumo kompetencija. Tyrinėdami artimiausią socialinę, ekonominę, kultūrinę, gamtinę aplinką, istorinę praeitį, mokiniai skatinami susieti tarpusavyje įvairias žinias, jomis dalintis, pertvarkyti informaciją pasitelkdami turimą patirtį ir vaizduotę, pateikti naujas išvalgas apie nagrinėjamus įvykius, reiškinius ir procesus, kurti artimoje aplinkoje esančių objektų modelius, rekonstrukcijas, vietovės planus, projektuoti, ieškoti savitų problemų sprendimų. Dalyvaudami šeimos, klasės, mokyklos, bendruomenės veikloje, mokiniai skatinami kelti ir siūlyti idėjas, kaip spręsti nesudėtingas situacijas ir (ar) problemas artimiausioje aplinkoje. Mokomi vertinti iškeltas idėjas, argumentuoti savo pasirinkimus, kas ir kaip įgyvendins idėjas, kokie galimi iškeltų idėjų išraiškos būdai, kokios informacijos, išteklių ir laiko reikės joms įgyvendinti. Skatinami prisiimti atsakomybę už savo iškeltas idėjas, konstruktyviai vertinti su jų įgyvendinimu susijusią veiklą, iškilusius sunkumus ir pasiektą rezultatą.

16. Kultūrinė kompetencija. Mokiniai skatinami pažinti ir nagrinėti reikšmingus kultūros objektus, reiškinius, elementariai paaiškinti jų reikšmę tautai ir valstybei. Susipažįsta su Lietuvos ir pasaulio kultūros tradicijomis. Artimiausioje aplinkoje esančius istorinius, kultūrinius objektus, reiškinius mokiniai skatinami sieti su šeimos, bendruomenės, visuomenės ir valstybės tradicijomis, įsitraukti į jų puoselėjimą ir naują įprasminimą. Mokiniai skatinami aktyviai ir atsakingai dalyvauti artimiausioje aplinkoje vykstančioje kultūrinėje veikloje (švenčiant valstybines, tarptautines šventes, minint reikšmingų istorinių įvykių datas ir pan.). Nagrinėdami žmonių gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikais) įvardija ir apibūdina panašumus ir skirtumus tarp įvairių kultūrų.

17. Skaitmeninė kompetencija. Mokiniai veikdami šiuolaikiškoje aplinkoje, tyrinėja, kaip naudoti skaitmenines mokymo(si) priemones. Pritaikydami šiuolaikinių technologijų galimybes (informacijos paiešką, mobiliąsias programėles ir kt.), kuria projektus, renka medžiagą, sudarinėja skaitmeninius maršrutus. Tyrinėdami įvairias temas naudoja šaltinius, vizualiąją medžiagą, tikrina informacinius kanalus. Sėkmingai naudojasi skaitmeniniu turiniu kurdami įvairių tipų tekstus (pasakojimą, žinutę, interviu), formuluodami išvadą ar nuomonę. Renkasi ir atskiria patikimus ir legalius šaltinius, suprasdami, kad įvairi vieša skaitmeninė informacija, yra intelektinė nuosavybė. Atsakingai, saugiai ir etiškai veikia skaitmeninėje erdvėje tiek rinkdami informaciją, tiek ja dalindamiesi su kitais, tiek bendraudami ir bendradarbiaudami. Skaitmeninius, komunikacinius įrenginius naudoja kaip mokymo(si)

įrankius, tyrinėdami ir kurdami turinį. Taip pat ugdomi atsakomybės jausmą, už praleidžiamą laiką ir tikslą, kuriuo naudojami išmanieji įrenginiai.

IV SKYRIUS PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI

18. Programoje pasiekimų sritys žymimos raide (pavyzdžiui, A, B), o raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1, A2) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas.

19. Visuomenės pažinimas ir komunikavimas (A). Ši sritis apima mokinio savęs, bendruomenės santykių pažinimą, aptariant tarpusavio ryšius, susipažįstant su demokratinės visuomenės bruožais, istorinės, gamtinės ir visuomeninės veiklos raidą, ugdant verslumą ir finansinį raštingumą. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

19.1. artimiausios socialinės aplinkos ir bendruomenės pažinimas (A1);

19.2. gyvenimas demokratinėje visuomenėje (A2);

19.3. istorinės raidos supratimas (A3);

19.4. supančios aplinkos pažinimas (A4);

19.5. geografinių sistemų pažinimas (A5);

19.6. verslumo gebėjimų ugdymas, ekonominės aplinkos pažinimas (A6).

20. Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje (B). Ši sritis apima mokinio supratimą apie praeitį, dabartį ir ateitį, suasmenintą žmonių gyvenimo kaitos, jos tęstinumo pažinimą, geografinės aplinkos, ekonominių procesų, asmeninių finansų pažinimą. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

20.1. orientavimasis istoriniame laike (B1);

20.2. orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje (B2);

20.3. orientavimasis rinkoje, ekonominių procesų supratimas ir asmeninių finansų tvarkymas (B3).

21. Tyrinėjimas ir interpretavimas (C). Ši sritis apima aplinkos pažinimą, aktyvų tyrinėjimą, siekiant įgyti naujų patirčių, plėsti supratimą apie pasaulį ir įgyti naujų žinių apie praeities ir dabarties ryšius, analizuojant reiškinius, renkant informaciją iš įvairių šaltinių. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

21.1. istorijos tyrimas ir interpretavimas (C1);

21.2. geografinių tyrimų gebėjimai (C2);

21.3. istorinio, geografinio, verslumo pasakojimo kūrimas (C3).

22. Mokinių pasiekimų raida aprašoma pagal pasiekimų sritis, pateikiant mokinių pagrindinio lygio pasiekimus kas dvejus metus. Lentelėje raide (pavyzdžiui, A, B, ...) žymima pasiekimų sritis, raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1, A2, ...) žymima tos pasiekimų srities pasiekimų grupė, raide ir trimis skaičiais (pavyzdžiui, A1.1.3, A2.1.3, ...) žymimas tos pasiekimų srities konkretus pagrindinio lygio pasiekimas.

Pasiekimas	1–2 klasės	3–4 klasės
	1. Visuomenės pažinimas ir komunikavimas (A)	
Artimiausios socialinės aplinkos ir bendruomenės pažinimas (A1).	Apibūdina save kaip skirtingų bendruomenių narį (šeima, mokykla, būrelis, kiemas, miestas, pasaulis), papasakoja apie savo veiklą artimiausioje socialinėje aplinkoje. Mokytojui padedant sprendžia	Paašškina, kaip veikia bendruomenė, papasakoja ir pateikia pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje. Sprendžia nesudėtingas problemas klasės, mokyklos bendruomenėje (A1.1.3).

	nesudėtingas problemas klasės, mokyklos bendruomenėje (A1.1.3).	
	Bendraudami ir bendradarbiaudami su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, paaiškina, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis. Pastebi ir nurodo savo ir kitų žmonių elgesį ir atsakomybes klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes (A1.2.3).	Bendraudami ir bendradarbiaudami su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Išklauso, vertina ir atsižvelgia į kito nuomonę Pastebi ir argumentuotai paaiškina savo ir kitų žmonių veiklos klasės, mokyklos bendruomenėje priežastis ir pasekmes (A1.2.3).
	Atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybėmis, nurodo kylančias grėsmes, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos (A1.3.3).	Prasmingai ir tikslingai naudoja virtualią erdvę ir joje esančius įrankius informacijos paieškai, mokymo(si) procese, kūrybinėse veiklose (A1.3.3).
Gyvenimas demokratinėje visuomenėje (A2).	Pastebi ir apibūdina demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus (A2.1.3).	Apibūdina demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus. Pateikia piliečio teisių ir pareigų valstybėje pavyzdžių (A2.1.3).
	Nurodo Lietuvos valstybės simbolius, paaiškina Lietuvos valstybės simbolių, valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių, atmintinų dienų reikšmę ir paskirtį (A2.2.3).	Nurodo svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skiria valstybės ir vietos savivaldos institucijas, nusako kai kurias jų vykdomas funkcijas ar veiklas (A2.2.3).
Istorinės raidos supratimas (A3).	Remdamasis šeimos, gyvenamosios vietovės istorijos įvykiais, apibūdina žmonių gyvenimo kaitą, jos tęstinumą. Sudaro giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai), nusako šeimos narių giminystės ryšius (A3.1.3).	Nurodo keletą reikšmingiausių Lietuvos istorijos įvykių, asmenybių, paaiškina kaip jie tarpusavyje susiję. Apibūdina ir palygina žmonių gyvenimo būdą skirtingais istorijos laikotarpiais (prieistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) (A3.1.3).
	Remdamasis savo artimos aplinkos pavyzdžiais (reikšmingais įvykiais, šventėmis, tradicijomis), nusako, kas yra pokyčiai, o kas – tęstinumas, pateikia pavyzdžių ir nurodo kai kurias žmonių gyvenimo kaitos priežastis, paaiškina tradicijų reikšmę (A3.2.3).	Nurodo akivaizdžias nagrinėtų istorijos įvykių priežastis, padarinius, asmenybių reikšmingus darbus (A3.2.3).
Supančios aplinkos pažinimas (A4).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršius, oras, vanduo, augalija ir gyvūnija, ir	Apibūdina Žemės paviršių ir paaiškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Pastebi, atpažįsta

	nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A4.1.3).	gamtinius reiškinius ir procesus, pateikia pavyzdžių (A4.1.3).
	Nurodo gyventojų veiklas vietovėje ir jos kultūros bruožus. Stebi aplinką ir įvardija joje vykstančius socialinės, ekonominės veiklos ypatumus ir pokyčius (A4.2.3).	Pateikia pavyzdžių apie gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį. Paaiškina, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių. Skiria išsenkančius ir neišsenkančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija) (A4.2.3).
Pasaulio geografinis pažinimas (A5).	Pavaizduoja ir papasakoja gyvenamosios vietos (miesto, miestelio, kaimo, viensėdžio) bruožus (pastatai, gamtos objektai) (A5.1.3).	Įvardija ir parodo žemėlapyje bei apibūdina žemynus, vandenynus (A5.1.3).
	Pagal keletą požymių nusako artimų, pažįstamų ir tolimų vietovių, teritorijų panašumus ir skirtumus (A5.2.3).	Nusako kelias pagrindines Lietuvos gamtos ir žmonių gyvenimo ir (ar) veiklos ypatybes, lygina Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siejant tai su gamtine aplinka, gamtos ištekliais, technologijomis (A5.2.3).
Verslumo gebėjimų ugdymas ir ekonominės aplinkos pažinimas (A6).	Paaiškina, kas yra pinigai, kaip jie uždirbami ir kam jie naudojami. (A6.1.3).	Apibūdina, kas yra pinigai, kokia jų paskirtis. Nurodo pajamų ir išlaidų šaltinius, pateikia pavyzdžių. (A6.1.3).
	Nusako, kas yra verslininkas, ką jis veikia, nurodo keletą verslų artimiausioje aplinkoje (A6.2.3).	Apibūdina verslininko veiklą, pateikia pavyzdžių, įvardija, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, paaiškina kuo šis verslas būtų naudingas, naudodamasis pagalba kuria nesudėtingą verslo planą (A6.2.3).
2. Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje (B)		
Orientavimasis istoriniame laike (B1).	Nurodo ir pavyzdžiais iliustruoja ryšius tarp praeities, dabarties ir ateities kalbėdamas apie save, šeimą, klasę, mokyklą, įvykius, vartoja laiką nusakančias sąvokas (praeitis, dabartis, ateitis) (B1.1.3).	Paaiškina ir pavyzdžiais iliustruoja nagrinėtų istorijos įvykių sąsajas su dabartimi, vartoja laiką nusakančias sąvokas (laikotarpis, dešimtmetis, šimtmetis, tūkstantmetis, amžius, era., pr. mūsų erą, po mūsų eros) (B1.1.3).
	Rikiuoja istorinių objektų paveikslėlių sekas, nurodo skirtingų laikotarpių objektų požymius ir pagal juos priskiria objektus skirtingiems laikotarpiams (B1.2.3).	Istorinius įvykius, objektus, asmenybes išdėsto laiko juostoje, paaiškina kaip jie tarpusavyje susiję, nagrinėtus įvykius ir objektus priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) (B1.2.3).

	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo kai kurių aptartų istorijos objektų vietas (B1.3.3).	Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir mokytojui padedant apibūdina aptartų istorinių objektų ir įvykių vietas (B1.3.3).
Orientavimasis erdvėje ir žemėlapyje (B2).	Mokytojui padedant orientuojasi realioje erdvėje ir gyvenamojoje aplinkoje (B2.1.3).	Remdamasis geografinės aplinkos požymiais, naudodamasis gamtos ženklais ir (ar) kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje (B2.1.3).
	Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu ir (ar) schema pavaizduoja kelią į mokyklą (B2.2.3).	Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, įvardija juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinų informaciją (B2.2.3).
	Lietuvos žemėlapyje nurodo savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą ir viensėdį), Lietuvos valstybės sienas, sostinę (B2.3.3).	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (3–5 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą, transporto kelius, geležinkelius) (B2.3.3).
Orientavimasis rinkoje, ekonominių procesų supratimas ir asmeninių finansų tvarkymas (B3).	Remdamasis patirtimi nusako skirtumą tarp norų ir galimybių prekei ar paslaugai įsigyti, apibūdina kaip uždirbami pinigai ir kokia jų paskirtis (B3.1.3).	Sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais. Paaškina ryšį tarp pajamų ir išlaidų, nusako, kodėl žmonės skolinasi pinigus ir daiktus ir kodėl skolintis reikia atsakingai (B3.1.3).
	Įvardija, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse (B3.2.3).	Nusako, kodėl kai kurios Lietuvoje parduodamos prekės gaminamos, kitose šalyse. Paaškina kas yra atsakingas vartojimas, nusako kaip sumažinti žalingą vartojimo poveikį sau, kitiems ir aplinkai (B3.2.3).
	Paaškina, kodėl žmogui reikalingas darbas, nusako, kas atsitinka netekus darbo. Paaškina, kodėl kiekvienam darbui reikia konkrečių įgūdžių (B3.3.3).	Paaškina, iš kur valstybė gauna pinigų viešosioms paslaugoms (pavyzdžiui, švietimui, sveikatos apsaugai, viešosios tvarkos palaikymui ir pan.) teikti (B3.3.3).
3. Tyrinėjimas ir interpretavimas (C)		
Istorijos tyrimas ir interpretavimas (C1).	Paaškina, kas yra istorijos šaltinis, nusako, kaip šaltiniai padeda pažinti praeitį (C1.1.3).	Nurodo keletą istorijos šaltinių, įvardija jų reikšmingumą atsakant į klausimus apie gyvenamosios vietovės, Lietuvos istoriją ar kitus įvykius (C1.1.3).
	Tyrinėja istorijos šaltinius, randa juose faktus, informaciją, paaškina, ką ji liudija apie praeitį, atskiria tikrą ir pramanytą istoriją (C1.2.3).	Pagal pateiktus požymius daro išvadas apie praeities įvykius remdamasis kelių šaltinių informacija, pagal duotus požymius

		įvertina istorinio šaltinių patikimumą (C1.2.3).
Geografinių tyrimų gebėjimai (C2).	Apibūdina objektus iš turimų ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos, pateikia pavyzdžių (C2.1.3).	Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtų ir (ar) stebimų objektų, vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu ir juos pakomentuoja (C2.1.3).
	Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Savais žodžiais nusako keletą jų ypatumų, paskirtį (C2.2.3).	Tyrinėja pasirinktą geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdina joje pateiktus ir (ar) pavaizduotus objektus, siekia nustatyti jų tarpusavio sąsajas (C2.2.3).
Istorinio, geografinio, verslumo pasakojimo kūrimas (C3).	Remdamasis skirtingais informacijos šaltiniais (tekstu, paveikslėliais, nuotraukomis ir kita medžiaga) kuria nesudėtingus pasakojimus apie aplinką, verslumą, praeitį, ateitį (C3.1.3).	Paaiškina aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius kurdamas pasakojimus, pranešimus pasirinkta forma (C3.1.3).
	Atsakydamas į klausimus apie aplinkos, verslumo, praeities įvykius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C3.2.3).	Apibūdinamas aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pranešime tinkamai vartoja laiko ir erdvės sąvokas (C3.2.3).

V SKYRIUS MOKYMO(SI) TURINYS

23. Mokymo(si) turinys. 1 klasė.

23.1. Visuomenės veiklos pažinimas.

23.1.1. Aš – bendruomenės narys. Tyrinėjami įvairių bendruomenių pavyzdžiai, aptariama, kad mokinys yra įvairių bendruomenių narys, kalbama, kaip save pristatyti naujoje socialinėje aplinkoje, nagrinėjama, kaip elgtis su kitais bendruomenės nariais. Tyrinėjami žmonių poreikiai, pomėgiai, kalbama, kad nuomonės gali būti panašios ir gali skirtis. Analizuojama, kodėl svarbu kurti susitarimus ir (ar) taisykles ir jų laikytis, kaip galima susitarti dėl klasės taisyklių, kokiais būdais tai padaryti.

23.1.2. Darbas – asmens, šeimos ir visuomenės gerovės šaltinis. Kalbama, kaip ir kokia veikla galiu prisidėti, kad mane supančioje socialinėje aplinkoje būtų geriau, aptariama, kodėl svarbu žinoti savo teises ir pareigas.

23.1.3. Lietuvos valstybės simboliai ir jų reikšmė. Kalbama, kas yra tauta, valstybė, Tėvynė, pilietis. Aptariama gyvenamosios vietos heraldika, pakartojami valstybingumą liudijantys simboliai – vėliava, herbas, himnas.

23.1.4. Virtuali erdvė. Aptariama, kaip veikia internetas, kokios informacijos galima rasti internete, kokios interneto teikiamos galimybės ir pavojai.

23.2. Artimos aplinkos pažinimas.

23.2.1. Orientavimasis realioje erdvėje ir artimiausioje gyvenamojoje aplinkoje. Susipažįstama su artimos aplinkos (klasės, kiemo) planu, aptariama, kuo skiriasi piešinys nuo plano. Nagrinėjamas, rengiamas nesudėtingas klasės planas. Tyrinėjamas mokyklos kiemo planas. Aiškinamasi, kaip pakeliui į mokyklą, mokykloje, kieme būti saugiam. Mokomasi nupasakoti kelią į mokyklą, nusakyti objektus, pro kuriuos einama arba važiuojama.

23.2.2. Verslas ir verslumas. Aptariama, kas yra verslininkas, tyrinėjami artimiausioje aplinkoje esantys verslai. Ekonominiai procesai artimiausioje aplinkoje. Aptariama, kokios būna profesijos ir kokias profesijas mokiniai žino savo artimiausioje aplinkoje ir (ar) šeimoje. Tyrinėjama, kuo skiriasi darbai verslo įmonėse ir valstybinėse institucijose. Aptariama, kam reikalingi pinigai ir, ar viską už juos galima nusipirkti. Diskutuojama, kodėl ne visus norus galima įgyvendinti ir nuo ko priklauso pasirinkimo galimybės.

23.3. Praeitis, dabartis ir ateitis.

23.3.1. Praeities tyrinėjimas. Aptiriamos praeities, dabarties ir ateities sąsajos: laiko tėkmė ir kaita, kalbama kaip suprantame laiką, kuo matuojamas laikas dabar ir praityje. Mokomasi laiką apibrėžiančių sąvokų: para, savaitė, mėnuo, metai. Mokomasi kurti istorinę seką, kaip keitėsi žmonių gyvenamieji namai, kalbama, kodėl žmonės statė ir įsikurdavo rūmuose, pilyse. Aptariama, koks buvo kaimas ir miestas prieš tūkstantį, šimtą metų, analizuojamos artimos aplinkos daiktų atsiradimo istorijos. Komunikacija, kelionės ir keliautojai: aptariama, kaip žmonės bendravo, keliavo praityje.

23.3.2. Metų laikų kaita. Aptariant pavyzdžius, aiškinamasi, kaip keičiasi metų laikai: vasara, rudo, žiema, pavasaris. Nusakomi metų laikų požymiai.

23.3.3. Aš ir mano šeimos istorija. Kalbama, kokie yra svarbiausi vaiko ir šeimos gyvenimo įvykiai, tyrinėjamas giminės medis (vaikai, tėvai, seneliai). Aiškinamasi, kokios yra šventės, tradicijos, kodėl jos svarbios, aptariama, kodėl šventės gali būti minimos skirtingai.

24. Mokymo(si) turinys. 2 klasė.

24.1. Visuomenės veiklos pažinimas.

24.1.1. Aš – bendruomenės narys. Aptariama, kokios veiklos vyksta bendruomenėje, kurioje kiekvienas yra savitas, unikalus. Mokomasi išreikšti ir priimti kitokią nuomonę, kalbama kaip ugdytis savo vertės, orumo jausmą. Aptariami konstruktyvaus elgesio pavyzdžiai, konfliktiško elgesio pasekmės, paprasčiausi būdai nesutarimams spręsti, patyčių prevencija.

24.1.2. Bendravimas ir bendradarbiavimas socialinėje aplinkoje. Analizuojama, kas yra taisyklės, bendruomeniškas ir susitarimai veikiant kartu. Kalbama, kaip kuriamos tradicijos, kodėl jų reikia, kaip jos puoselėjamos, kaip tradicijos stiprina žmonių santykius, praturtina ir keičia aplinką, kurioje gyvename.

24.1.3. Lietuvos valstybės simboliai ir jų reikšmė. Prisimenami Lietuvos valstybės simboliai, kalbama, kodėl svarbu suprasti ir atpažinti valstybės simbolius, jų reikšmę. Aptariami atvejai, kai giedamas himnas, tyrinėjami himno žodžiai, jų reikšmė valstybei. Kalbama apie didžiavimąsi savo valstybe, jos pasiekimais.

24.1.4. Saugus ir atsakingas elgesys virtualioje erdvėje. Kalbama, kas yra asmens duomenys, kaip ir kodėl juos reikia saugoti. Kalbama kaip bendrauti virtualioje aplinkoje, aptariama kaip atpažinti elektronines patyčias ir kur kreiptis pagalbos.

24.1.5. Mano asmeniniai finansai. Kalbama, kaip uždirbami pinigai. Diskutuojama apie šeimos ir mokinio pajamas (kišenpinigiai, dovanos ir kt.). Aptariami apsipirkimo sprendimai, išlaidos, grąža ir skola.

24.1.6. Profesijos. Aiškinamasi, kurių profesijų žmonės dirba mūsų mokykloje, kokia šių darbų reikšmė mokyklos bendruomenei.

24.2. Aplinkos pažinimas.

24.2.1. Orai ir jų pagrindiniai elementai. Aiškinamasi Saulės, vandens įtaka orams. Tyrinėjama savaitės orų kaita (pavyzdžiui, oro temperatūra, debesys, krituliai), mokomasi aptarti duomenų fiksavimą, išvadas.

24.2.2. Pažintis su Lietuvos žemėlapiu. Mokomasi žemėlapyje atpažinti Lietuvos valstybės ribas, parodyti savo gyvenamąją vietą, Lietuvos sostinę Vilnių, pasirinktinai 2–3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą.

24.2.3. Gyvenamieji būstai. Aiškinamasi, kas ir kokiuose būstuose gyvena (mažaaukštis ir daugiaaukštis ir (ar) privatus ir daug savininkų turintis ir (ar) senas ir naujas namas).

24.2.4. Verslas ir verslumas. Kalbama apie verslininkui reikalingas savybes, pardavėjų ir pirkėjų vaidmenį. Diskutuojama, kaip tarpusavyje yra susiję verslai, kuo skiriasi prekės ir paslaugos.

24.2.5. Ekonominiai procesai artimiausioje aplinkoje. Aiškinamasi, kur pagaminti artimiausioje aplinkoje esantys daiktai, kaip jie mus pasiekia, kodėl ne visi daiktai pagaminti Lietuvoje.

24.3. Praeitis, dabartis ir ateitis.

24.3.1. Žmonių gyvenimo kaita ir tęstinumas. Analizuoja, kas yra laiko tėkmė ir kokia kartų kaitos požymiai: praeityje gyvenusių žmonių gyvenimo kaitos ir tęstinumo pavyzdžių, tyrinėja giminės istoriją, istorijos įvykių tarpusavio ryšius, įvykių trukmę. Nagrinėjama iš ko sužinome apie savo valstybės praeitį, kuo i skiriasi legendos, pasakos ir išgalvotos istorijos nuo tikrų sukurtų pasakojimų apie praeities įvykius, ieškoma požymių, kurie rodytų, kad tai įvyko praeityje.

24.3.2. Praeities tyrinėjimas. Aptariama, kodėl svarbu tyrinėti praeitį, pažinti istoriją. Tyrinėjami šaltiniai, kurie gali papasakoti apie praeitį: nagrinėja tekstus, nuotraukas, meno kūrinius, daiktus. Ieškoma žmonių gyvenimą praeityje, jų kūrybą atspindinčių kūrinių, paminklų.

24.3.3. Gyvenamosios vietovės istorija. Aptariama gyvenamoji vietovė, mokykla, prisimenami įvykiai, asmenybės, kurie keitė vietos žmonių gyvenimą, tyrinėjamos tradicijos ir aiškinamasi kodėl kai kurios tradicijos keičiasi, keičiantis žmonių kartoms.

25. Mokymo(si) turinys. 3 klasė.

25.1. Visuomenės veiklos pažinimas.

25.1.1. Bendruomeniškumo kūrimas. Aptariant probleminius aktualius artimiausios aplinkos klausimus, aiškinamasi, kodėl skiriasi žmonių nuomonės, kalbama, kaip priimti kitokią nuomonę, mandagiai nesutikti, išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę. Susipažįstama su demokratinės visuomenės bruožais.

25.1.2. Teisės ir pareigos. Tyrinėjamos teisės ir pareigos namuose, mokykloje, kalbama, kodėl kiekvienam svarbu žinoti ir suprasti savo teises ir pareigas. Diskutuojama, kokia yra susitarimų reikšmė, siejant ją su demokratijos bruožais, aptariami atvejai, kai susitarimų yra laikomasi arba ne. Prisimenamos piliečio teisės ir pareigos, vaiko ir suaugusiojo teisės, laisvės, aptariamas vaiko teisių gynimas.

25.1.3. Saugus ir atsakingas elgesys virtualioje erdvėje. Kalbama, koks yra prasmingas (naudingas) laikas prie kompiuterio, kokiems tikslams galima pasitelkti internetinę paiešką, kaip ir kur galima taikyti informacinius, komunikacinius įrenginius.

25.1.4. Lietuvos valstybė ir pasaulis. Nagrinėjama, kas yra valdžia ir valstybė, bendra kalba, kultūra, istorija, aiškinamasi, kokie iš protėvių paveldėti papročiai ir tradicijos. Prisimenami Lietuvos valstybės simboliai, jų sukūrimo istorija. Aptariami Lietuvos ir pasaulio piliečiai. Susipažįstama su Europos Sąjunga, aptariama jos reikšmė Lietuvai.

25.1.5. Rinka. Pasitelkiant projektines veiklas ir situacinius žaidimus, mokomasi atpažinti pirkėjo ir pardavėjo vaidmenis. Aptariama, kas yra prekės ir (ar) paslaugos kaina, perteklius ir stygius.

25.2. Aplinkos pažinimas.

25.2.1. Pagrindinės pasaulio kryptys. Aiškinamasi apie pagrindines pasaulio kryptis, kalbama, kaip susiorientuoti vietovėje, aptariama kas padeda orientuotis dieną, kas naktį (pavyzdžiui, dieną Saulė, naktį – šiaurinė žvaigždė).

25.2.2. Vietovės planas, sutartiniai ženklai. Mokomasi sudaryti klasės, mokyklos planą.

25.2.3. Gaublys – Žemės modelis. Elementari pažintis su gaubliu – Žemės modeliu: aptariama, kaip gaublyje vaizduojama sausuma, vanduo, žemynai ir vandenynai.

25.2.4. Lietuvos vieta Europoje. Lietuvos kaimynai. Mokomasi apie kaimyninės šalies: Latvijos, Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos vieta žemėlapyje ir jų sostinės. Tyrinėjama Lietuvos geografinė padėtis.

25.2.5. Verslas artimiausioje aplinkoje. Kalbama, ko reikia žmonėms kaip vartotojams ir ko reikia verslui. Mokomasi apibūdinti artimoje aplinkoje veikiančius verslus.

25.3. Praeitis, dabartis ir ateitis.

25.3.1. Lietuvos valstybės kelias. Tyrinėja, kada ir kodėl susikūrė Lietuvos valstybė, aiškinamasi, kuo buvo svarbus Žalgirio mūšis. Aptariama, kodėl Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė laikoma sugyvenimo ir tolerancijos pavyzdžiu.

25.3.2. Praeities tyrinėjimas. Abiejų Tautų Respublika: nuo susitarimo būti kartu iki paieškų likti kartu. Kalbamasi, ką reiškia gyventi be valstybės: okupacijos ir kova dėl laisvės. Nepriklausomos valstybės kūrimas: Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji.

25.3.3. Mūsų valstybę kūrusios asmenybės. Lietuvos karalius Mindaugas. Aptariami Lietuvos didieji kunigaikščiai (Gediminas, Vytautas), Lietuvos tautinės valstybės kūrėjai. Kovojančios Lietuvos prezidentas Jonas Žemaitis-Vytautas, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis ir nepriklausomos Lietuvos kūrėjai.

25.3.4. Viena, bet įvairi Lietuva. Aptariama, kad esame kilę iš įvairių Lietuvos vietų, kalbamasi, kas mus sieja: kalba, vieta (teritorija), istorija, kultūra.

25.3.5. Lietuviai pasaulyje. Aptiriamos skirtingų likimų žmonių istorijos įvairiose pasaulio kraštuose, tyrinėjama, kuriose šalyse gyvena šeimos giminės, kodėl?

26. Mokymo(si) turinys. 4 klasė.

26.1. Visuomenės veiklos pažinimas.

26.1.1. Veikla ir santykiai bendruomenėje. Diskutuojama, kaip priimti bendrus sprendimus, ką reiškia susitarti, kaip kasdieniame gyvenime taikyti paprastus ir (ar) nesudėtingus būdus sprendžiant tarpasmenines problemas. Nagrinėjama savanorystė, kalbamasi, kuo kiekvienas gali padėti kitam, aptariama, kodėl tai svarbu, kodėl tai padeda stiprinti visuomenę.

26.1.2. Dalyvavimas vietos bendruomenės gyvenime. Prisimenama, kas yra atsakomybė, iniciatyva, lyderystė. Nagrinėjamas idėjų siūlymas, kai yra siekiama aplinkos pokyčių. Prisimenamos valstybinių, tautinių, tarptautinių švenčių dienos, atmintinos dienos, jų paskirtis ir tradicijos, aptiriamas pagarbus požiūris į tradicijas, religiją, kultūrą.

26.1.3. Demokratinė visuomenė. Mokomasi, kas yra demokratija, aptariami demokratijos bruožai: žmogaus teisės, įstatymai, dalyvavimas valstybės valdyme; aiškinamasi, kas yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, aptiriamos svarbiausios valstybės valdymo institucijos: – Prezidentas, Seimas, Vyriausybė, tyrinėjama svarbiausių valstybės valdymo institucijų paskirtis, pagrindinė veikla. Tyrinėja Europos Sąjungos simbolius.

26.1.4. Saugus ir atsakingas elgesys virtualioje erdvėje. Aptariama, kuo naudingi, žalingi kompiuteriniai žaidimai, kaip ir kuo virtuali erdvė gali įtraukti, kalbama apie įnikimą į virtualią erdvę, kalbama apie socialinių tinklų teikiamas galimybes ir grėsmes, diskutuojama, ar viskas internete yra tiesa.

26.1.5. Ekonominiai procesai bendruomenėje. Diskutuojama apie verslo įmonių ir valstybinių institucijų sukuriamas prekes ir paslaugas. Aptariama, kodėl skiriasi produktų kilmės šalys. Diskutuojama apie atsakingo vartojimo svarbą. Aptariama, kodėl verslas ir namų ūkiai moka mokesčius valstybei. Prekių ir pinigų judėjimas. Aptiriamos sąvokos: pirkėjas – vartotojas, gamintojas – pardavėjas, namų ūkis, prekės, paslaugos, išteklių. Kalbama apie pardavėjų pajamas, pirkėjų išlaidas. Diskutuojama apie taupymą, skolinimąsi ir bankus.

26.2. Aplinkos pažinimas.

26.2.1. Žemėlapių tyrinėjimas. Tyrinėjama, kaip vaizduojami nelygumai, ieškoma objektų žemėlapyje, naudojantis skirtingais žemėlapiais. Žemynai ir vandenynai. Mokomasi žemynų ir vandenynų pavadinimų, aptariama jų vieta žemėlapyje ir gaublyje, susipažįstama su pagrindiniais žemynų ypatumais.

26.2.2. Žmonių ir jų gyvenimo įvairovė pasaulyje. Aptariama, kur ir kaip gyvena žmonės skirtinguose pasaulio kraštuose (gamtinė aplinka, būstai, kultūros ypatumai).

26.2.3. Lietuvos etnografinių sričių ypatybės. Susipažįstama su etnografiniais regionais (Aukštaitija, Žemaitija, Dzūkija, Suvalkija (Sūduva) ir Mažoji Lietuva) ir jų kultūriniais bruožais.

26.2.4. Jeigu būčiau verslininkas. Aptariama, kas yra verslo idėja ir komandinio darbo vaidmuo ją įgyvendinant. Kalbama apie veiklos planavimą, konkurenciją, reklamą ir atsakomybės už savo veiksmus svarbą.

26.3. Praeitis, dabartis ir ateitis.

26.3.1. Žmonių gyvenimas skirtingais istorijos laikotarpiais. Tyrinėjama, kodėl istorikai išskiria atskirus istorijos laikotarpius, mokomasi kas būdinga laikotarpiams (priešistorė, senovė, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai).

26.3.2. Žmonių veikla ir mokymas(-is) praeityje. Nagrinėjama, kaip keitėsi žmonių veikla, profesijos, jų pasirinkimas, kalbama kuo vertėsi žmonės prieš šimtą, tūkstantį metų. Kalbama, ko ir kaip mokėsi mokykloje mano bendraamžiai praeityje, prisimenamos pirmosios mokyklos pasaulyje ir Lietuvoje, vadovėliai ir kitos mokymo(si) priemonės. Aptiriamos ir ateities mokymo(si) perspektyvos, paminint ir mokslo pažangos atradimus. Mokomasi nusakyti kelionės maršrutą, tikslą. Laisvalaikis ir žaidimai. Tyrinėjamas, bendraamžių laisvalaikis prieš šimtą, tūkstantį metų, diskutuojama, kaip jis bus leidžiamas ateityje.

26.3.3. Aš – praeities tyrinėtojas. Nagrinėjama, pagal kokius požymius galima nustatyti tam tikrą istorinį laikotarpį, nagrinėjant istorinius dokumentus, senus daiktus, meno kūrinius, fotografijas ir kt. Aptariama į ką svarbu atsižvelgti pasakojant apie praeitį, ką apie praeitį pasakoja muziejaus eksponatai.

VI SKYRIUS MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

27. Vertinimas – viena svarbiausių ugdymo(si) proceso dedamųjų etapų, reikšmingas mokymosi pažangą ir kokybę skatinantis bei užtikrinantis veiksnys. Socialiniu konstruktyvizmu grindžiamas vertinimas yra priemonė stebėti, kaupti ir panaudoti informaciją apie mokinių mokymosi patirtį – stebėti mokinių pasiekimus, apibendrinti daromą pažangą, planuoti bei tobulinti tolesnį ugdymo(si) procesą ir turinį. Pradiniame ugdyme mokinių pasiekimai pažymiais nevertinami – taikomas ideografinis vertinimas, kai mokinių pasiekimai ir pažanga aprašomi tekstu. Vertinant mokinių pasiekimus ir pažangą reikėtų remtis pasiekimų lygių požymių aprašais

28. Vertinimas turi padėti mokiniams mokytis, suprasti, ko jau išmoko ir ko dar reikės mokytis. Mokinys turi žinoti savo stipriąsias ir silpnašias puses, jas turi žinoti ir tėvai. Remiantis vertinimo rezultatais numatoma mokymosi perspektyva, individualizuojamas ugdymo procesas. Vertindami privalome apmąstyti ne vien ugdymo tikslus ir principus, turinį ir metodus, bet ir vertinimo bei įvertinimo poveikį vaikų motyvacijai bei savigarbai. Mokinys neturi bijoti klausti, klysti, turėti kitokią nuomonę nei dauguma.

29. Ugdymo procese vertinami mokinių mokymosi procesas ir pasiekimai. Vertinant mokinių pasiekimus, derėtų atsižvelgti į klasės sudėtį (socialinį, etninį ir religinį kontekstą, vaikus su specialiaisiais poreikiais), poreikių ir pomėgių įvairovę. Naudingiausias mokiniui, per visą mokymosi laikotarpį dominuojantis ugdomasis (formuojamasis) vertinimas, kurio esmė – padėti mokiniui įsivertinti savo pasiekimus, tobulėti, siekti aukštesnių pasiekimų, tapti savarankišku ir atsakingu už mokymosi rezultatus, pasirinkti tinkamiausius veiklos būdus, spręsti iškilusias problemas, reflektuoti mokymosi rezultatus. Mokymosi laikotarpio (trimestro, pusmečio ar pan.) pradžioje ir eigoje rekomenduojama taikyti diagnostinio vertinimo užduotis, kurios padeda įvertinti nueitą etapą, numatyti perspektyvą, stebėti kiekvieno mokinio daromą pažangą. Apibendrinamasis vertinimas, atliekamas mokymosi laikotarpio pabaigoje, padeda apžvelgti visą laikotarpį ir nustatyti mokinių pasiekimų lygius. Pasiekimų vertinimas turi būti nukreiptas į mokymosi rezultatų gerinimą ir asmeninės pažangos siekimą, o ne mokinio klaidų ar nesėkmių akcentavimą.

30. Mokių pasiekimų lygių požymiai pateikiami klasių koncentrams, juos detalizuoja keturi lygiai: slenkstinis (1), patenkinamas (2), pagrindinis (3), aukštesnysis (4). Nurodomi pasiekimų lygių požymiai skirti vertinti mokių pasiekimus ir daromą pažangą. Remiantis nurodytais požymiais galima spręsti apie tarpinius mokių pasiekimus ir daryti apibendrinamuosius vertinimo aprašus pusmečio ir metų pabaigoje. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad tas pats pasiekimų lygis skirtinguose centruose skiriasi ir nagrinėjamos medžiagos sudėtingumu bei gilumu.

31. Mokių pasiekimų lygiams aprašyti daugeliu atvejų naudotos trims skalėms (savarankiškumo, sudėtingumo, konteksto) būdingos sąvokos:

31.1. savarankiškumo:

31.1.1. padedamas – procesą moderuoja ir jame dalyvauja mokytojas;

31.1.2. naudodamasis netiesiogine pagalba – užduotis atlieka atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, vadovaudamasis pateiktais kriterijais;

31.1.3. konsultuodamasis – tikslingai klausdamas ar prašydamas patarimų;

31.1.4. savarankiškai – užduotį atlieka be pagalbos;

31.2. sudėtingumo:

31.2.1. paprasčiausiomis vadinamos užduotys, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia 1 žingsnio (pavyzdžiui, tyrinėjant istorinį šaltinį, surinkti reikiamą medžiagą);

31.2.2. paprastomis vadinamos užduotys, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia ne mažiau kaip 2 žingsnių (pavyzdžiui, tyrinėjant pasirinktus šaltinius, surinkti reikiamą informaciją ir pateikti atsakymą į probleminį klausimą);

31.2.3. nesudėtingomis vadinamos užduotys, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia 3 ir daugiau žingsnių (pavyzdžiui, atlikti šaltinio analizę, o duomenis pateikti juos apibendrinus arba nurodant priežasties ir pasekmės ryšius);

31.3. konteksto:

31.3.1. artima aplinka – mokiniui pažįstama, kasdienė aplinka (pavyzdžiui, mokyklos, namų);

31.3.2. įprastas kontekstas – jau nagrinėtos kokio nors visuomeninio reiškimo, proceso sąlygos, aplinkybės;

31.3.3. naujas, neįprastas kontekstas(-ai) – dar nenagrinėtos kokio nors visuomeninio reiškimo, proceso sąlygos, aplinkybės.

32. Rengiant formuojamojo ar apibendrinamojo vertinimo užduotis ugdymo procese svarbu atsižvelgti į pasiekimų lygių požymius ir pateikti mokiniams skirtingus pasiekimų lygius atitinkančias užduotis ir įvairius mokymosi kontekstus, kurie turėtų būti pateikti visiems mokiniams neribojant jų galimybių atlikti sudėtingesnes užduotis.

33. Išorinis vertinimas pradiniam ugdyme – Nacionalinis mokių pasiekimų patikrinimas 4 klasėje (toliau – NMPP4).

34. Gamtos mokslų ir visuomeninio ugdymo NMPP4 užduotis yra bendra. Visuomeninio ir gamtos mokslų užduočių pasiskirstymas NMPP4: gamtos mokslai – 50 proc., visuomeninis ugdymas – 50 proc. Gali būti pateikiamos integralios užduotys, tačiau turi būti atskiras vertinimas, skirtas dalykui.

34.1. Užduoties struktūra.

34.1.1. Visuomeninio ugdymo turinio ir pasiekimų sritys procentais NMPP4 užduotyje:

Mokymo(si) turinio sritys	Pasiekimų sritys			Užduoties procentai (taškai)
	Visuomenės pažinimas ir komunikavimas (A).	Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje (B).	Tyrinėjimas ir interpretavimas (C).	

Visuomenės veiklos pažinimas				20 proc. (6–8 taškai)
Aplinkos pažinimas				15 proc. (4–6 taškai)
Praeitis, dabartis ir ateitis				15 proc. (4–6 taškai)
Iš viso:	30 proc. (12 taškų)	10 proc. (4 taškai)	10 proc. (4 taškai)	50 proc. (20 taškų)

34.2. užduotis rengiama remiantis programos 3–4 klasių mokymo(si) turiniu ir pasiekimų lygių požymiais. Užduoties pobūdis:

Užduoties struktūra	Apibūdinimas
	Užduotis rengiama remiantis Programos mokymo(si) turiniu 3 ir 4 klasėms ir 3–4 klasių pasiekimų lygių požymiais. Atliktos užduotys vertinamos elektroniniu būdu – automatizuotai.
I dalis	Klausimai su vienu teisingu pasirenkamu atsakymu (10 taškų).
II dalis	Klausimų tipai: pasirenkami keli teisingi atsakymai, įrašomas skaičius, kortelių sudėliojimas nurodyta tvarka, kelių teiginių susiejimas, tinkamos reikšmės priskyrimas, informacijos tekste suradimas ir kt. (16–20 taškų).
III dalis	3–4 struktūriniai klausimai. Juos sudaro skirtingo tipo (vieno ar kelių teisingų atsakymų, kortelių sudėliojimo nurodyta tvarka, kelių teiginių susiejimo, tinkamos reikšmės priskyrimo, informacijos tekste suradimo ir kt.) klausimai, susiję su pagrindine bendra informacija, pateikta struktūrinio klausimo pradžioje. Įvadinė informacija pateikiama tekstu, bet gali būti papildoma diagramomis, paveikslais, schemomis, lentelėmis ir pan. Struktūrinį klausimą sudarantys klausimai turi būti nepriklausomi vienas nuo kito, nesusiję su prieš tai pateiktais atsakymais (10–14 taškų).
Iš viso taškų	40
Užduoties parengimas, pateikimas, vertinimas	Užduotis rengiama centralizuotai ir pateikiama bei atliekama skaitmeniniu formatu. Atliktų užduočių vertinimas vykdomas elektroniniu būdu.
Priedai	Užrašų lapas, rašiklis.

VII SKYRIUS

MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS

35. Pasiekimų lygių požymių lentelėse raidė ir skaičių junginyje (pavyzdžiui, A1.1.3) žymima: raidė nurodo pasiekimų sritį (A), pirmas skaičius (1) – pasiekimų grupę, antras skaičius (1) – pasiekimą, o trečias skaičius (3) – pasiekimų lygį.

36. Pasiekimų lygių požymiai. 1–2 klasės:

Pasiekimų sritis			
1. Žmonių gyvenimas kartu (A)			
Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Bendraudamas ir bendradarbiaudamas su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, atsakydamas į nesudėtingus klausimus įvardija, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis (A1.1.1).	Bendraudamas ir bendradarbiaudamas su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, nurodo, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis (A1.1.2).	Bendraudamas ir bendradarbiaudamas su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, paaiškina, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis (A1.1.3).	Bendraudamas ir bendradarbiaudamas su bendraamžiais ir suaugusiais laikosi susitarimų, argumentuotai paaiškina, kad nuomonė, išvaizda, elgesys gali skirtis (A1.1.4).
Padedamas atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybėmis (A1.2.1).	Padedamas atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybėmis, įvardija kylančias grėsmes, pasako, kur kreiptis pagalbos (A1.2.2).	Padedamas atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybėmis, nurodo kylančias grėsmes, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos (A1.2.3).	Atsakingai ir saugiai naudojami virtualia erdve ir jos galimybėmis, nurodo kylančias grėsmes, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos (A1.2.4).
Padedamas papasakoja apie savo elgesį, veiklą ir santykį su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės nariais, papasakoja, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, įvardija konfliktiško elgesio pasekmes (A1.3.1).	Papasakoja apie savo elgesį, veiklą ir santykį su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės nariais, įvardija, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, nusako konfliktiško elgesio pasekmes (A1.3.2).	Apibūdina savo elgesį, veiklą ir santykį su klasės, mokyklos bendruomenės nariais, nurodo, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, paaiškina konfliktiško elgesio pasekmes (A1.3.3).	Apibūdina savo elgesį, veiklą ir santykį su šeimos, klasės, mokyklos bendruomenės nariais, pateikia keletą argumentų, nurodo, koks elgesys yra socialiai konstruktyvus, argumentuotai paaiškina konfliktiško elgesio pasekmes, pateikia pavyzdžių (A1.3.4).
Atsakydamas į klausimus įvardija kai kuriuos demokratinės	Nurodo kai kuriuos artimiausioje socialinėje aplinkoje pastebėtus	Pastebi ir nurodo demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus (A2.1.3).	Argumentuotai apibūdina demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus (A2.1.4).

visuomenės gyvenimo bruožus (A2.1.1).	demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus (A2.1.2).		
Atpažįsta Lietuvos valstybės simbolius ir juos įvardija (A2.2.1).	Apibūdina Lietuvos valstybės simbolius, valstybines šventes, papasakoja, kaip jos minimos (A2.2.2).	Nurodo Lietuvos valstybės simbolius, valstybines šventes, mokytojui padedant paaiškina jų reikšmę (A2.2.3).	Įvardija Lietuvos valstybės simbolius, valstybines šventes, paaiškina jų paskirtį (A2.2.4).
Padedamas sudaro giminės medį (vaikai, tėvai), nurodo tėvų, senelių vardus, įvardija giminystės ryšius (A3.1.1).	Padedamas paaiškina, kas yra karta, sudaro giminės medį (vaikai, tėvai), įvardija giminystės ryšius (A3.1.2).	Paaiškina, kas yra karta, kaip tarpusavyje yra susijęs skirtingų kartų gyvenimas. Sudaro giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai), nusako šeimos narių giminystės ryšius (A3.1.3).	Paaiškina, kas yra karta, kaip jos keičiasi, sudaro giminės medį (vaikai, tėvai, seneliai, proseneliai), nusako šeimos narių giminystės ryšius (A3.1.4).
Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos įvykių, švenčių ar šeimos tradicijų. Papasakoja apie įsimintą šeimos šventę (A3.2.1).	Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos, giminės įvykių, švenčių, tradicijų (A3.2.2).	Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos, giminės įvykių, švenčių, tradicijų, nusako kai kurių įvardytų įvykių, tradicijų reikšmę šeimos gyvenime (A3.2.3).	Nurodo keletą reikšmingiausių šeimos, giminės įvykių, švenčių, tradicijų, paaiškina įvardytų įvykių, tradicijų reikšmę šeimos gyvenime (A3.2.4).
Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršių, orą, vandenį, augaliją ir gyvūniją ir mokytojui padedant nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A4.1.1).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršių, orą, vandenį, augaliją ir gyvūniją ir atsakydamas į klausimus nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A4.1.2).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršių, orą, vandenį, augaliją ir gyvūniją ir nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A4.1.3).	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršių, orą, vandenį, augaliją ir gyvūniją ir paaiškina, kaip jie tarpusavyje susiję, pateikia pavyzdžių (A4.1.4).
Nurodo vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus (A4.2.1).	Nurodo vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir atsakydamas į klausimus papasakoja apie joje vykstančius socialinio gyvenimo procesus. (A4.2.2).	Nurodo gyvenamosios vietovės gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir įvardija joje vykstančius socialinės, ūkinės veiklos ypatumus (A4.2.3).	Apibūdina vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir pateikia pavyzdžių apie joje vykstančius socialinio ir kultūrinio gyvenimo procesus (A4.2.4).
Skiria, kokie yra gamtinės aplinkos komponentai: žemės paviršius, oras, vanduo, augalija ir	Skiria, kokie yra gamtinės aplinkos komponentai: žemės paviršius, oras, vanduo, augalija ir	Skiria, kokie yra gamtinės aplinkos komponentai: žemės paviršius, oras, vanduo, augalija ir	Skiria gamtinės aplinkos komponentus: žemės paviršių, orą, vandenį, augaliją, gyvūniją ir

gyvūnija ir mokytojui padedant nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A5.1.1).	gyvūnija ir atsakydamas į klausimus nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A5.1.2).	gyvūnija ir nurodo, kaip jie tarpusavyje susiję (A5.1.3).	paaiškina, kaip jie tarpusavyje susiję, pateikia pavyzdžių (A5.1.4).
Nurodo vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus (A5.2.1).	Nurodo vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir atsakydamas į klausimus papasakoja apie joje vykstančius socialinio gyvenimo procesus (A5.2.2).	Nurodo gyvenamosios vietovės gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir įvardija joje vykstančius socialinės, ūkinės veiklos ypatumus (A5.2.3).	Apibūdina vietos gyventojų veiklos ir kultūros bruožus. Stebi aplinką ir pateikia pavyzdžių apie joje vykstančius socialinio ir kultūrinio gyvenimo procesus (A5.2.4).
Atpažįsta pinigus, pateikus klausimus papasakoja, ką gali už juos nusipirkti (A6.1.1).	Nurodo, kas yra pinigai, kaip jie uždirbami, kam jie naudojami (A6.1.2).	Apibūdina, kas yra pinigai, kaip jie uždirbami ir kokia jų paskirtis. (A6.1.3).	Paaiškina, kas yra pinigai, kaip jie uždirbami ir kam jie naudojami, pateikia pavyzdžių iš asmeninės patirties (A6.1.4).
Pateikus klausimų paaiškina, kas yra verslininkas, įvardija, ką jis veikia, nurodo kai kuriuos verslus artimiausioje aplinkoje (A6.2.1).	Papasakoja, kas yra verslininkas, ką jis veikia, nurodo keletą verslų artimiausioje aplinkoje (A6.2.2).	Nusako, kas yra verslininkas, ką jis veikia, papasakoja kai kurias artimoje aplinkoje esančių verslų veiklas (A6.2.3).	Apibūdina, kas yra verslininkas, paaiškina, ką jis veikia, nurodo keletą verslų artimiausioje aplinkoje, paaiškina, kuo jie naudingi bendruomenei (A6.2.4).
2. Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje (B)			
Pasakodamas apie praeities įvykius, vartoja laiką nusakančias sąvokas (praeitis, dabartis, ateitis) (B1.1.1).	Pasakodamas apie praeities įvykius, objektus, asmenų veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (praeitis, dabartis, ateitis) (B1.1.2).	Nurodydamas įvykių, objektų, asmenų veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (praeitis, dabartis, ateitis) (B1.1.3).	Apibūdindamas įvykius, objektus, asmenų veiklą, vartoja laiką nusakančias sąvokas (praeitis, dabartis, ateitis) (B1.1.4).
Pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją kai kuriuos žmonių gyvenimo pokyčius priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams (B1.2.1).	Pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją žmonių gyvenimo pokyčius priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams (B1.2.2).	Pagal pateiktus požymius žmonių gyvenimo pokyčius priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams (B1.2.3).	Žmonių gyvenimo pokyčius priskiria skirtingiems istorijos laikotarpiams (B1.2.4).
Padedamas Lietuvos žemėlapyje atpažįsta kai kurių aptartų istorijos objektų vietas (B1.3.1).	Lietuvos žemėlapyje atpažįsta kai kurių aptartų istorijos objektų vietas (B1.3.2).	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo kai kurių aptartų istorijos objektų ir įvykių vietas (B1.3.3).	Randa ir apibūdina Lietuvos žemėlapyje kai kurių aptartų istorijos objektų, įvykių vietas (B1.3.4).

<p>Orientuojasi realioje erdvėje, nusako pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, mokytojui padedant nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu vaizduoja kelią į mokyklą (B2.1.1).</p>	<p>Orientuojasi realioje erdvėje, atsakydamas į klausimus apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu ir (ar) schema vaizduoja kelią į mokyklą (B2.1.2).</p>	<p>Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu ir (ar) schema vaizduoja kelią į mokyklą (B2.1.3).</p>	<p>Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų pažįstamoje ir naujoje aplinkoje, piešiniu ir (ar) schema vaizduoja kelią į mokyklą (B2.1.4).</p>
<p>Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; mokytojui padedant Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą) (B2.2.1).</p>	<p>Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą), mokytojui padedant – Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (2–3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą) (B2.2.2).</p>	<p>Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą), Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (2–3 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą) (B2.2.3).</p>	<p>Nurodo savo gyvenamosios vietos adresą; Lietuvos žemėlapyje – savo gyvenamąją vietą (miestą, miestelį, kaimą), Lietuvos valstybės sienas, sostinę, geografinius objektus (3–5 didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą) (B2.2.4).</p>
<p>Orientuojasi realioje erdvėje, nusako pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, mokytojui padedant nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu vaizduoja kelią į mokyklą (B2.3.1).</p>	<p>Orientuojasi realioje erdvėje, atsakydamas į klausimus apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu ir (ar) schema vaizduoja kelią į mokyklą (B2.3.2).</p>	<p>Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų, piešiniu ir (ar) schema vaizduoja kelią į mokyklą (B2.3.3).</p>	<p>Orientuojasi realioje erdvėje, apibūdina pažįstamą vietovę pagal judėjimo maršrutą, nurodo keletą reikšmingų objektų pažįstamoje ir naujoje aplinkoje, piešiniu ir (ar) schema vaizduoja kelią į mokyklą (B2.3.4).</p>
<p>Pateikus klausimų įvardija, ką norėtų ir galėtų nusipirkti (B3.1.1).</p>	<p>Remdamasis patirtimi papasakoja, ką norėtų ir galėtų nusipirkti (B3.1.2).</p>	<p>Remdamasis patirtimi nusako skirtumą tarp norų ir galimybių prekei ar paslaugai įsigyti (B3.1.3).</p>	<p>Remdamasis patirtimi argumentuotai paaiškina skirtumą tarp norų ir galimybių prekei ar paslaugai įsigyti (B3.1.4).</p>
<p>Padedamas išsiaiškina, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse (B3.2.1).</p>	<p>Nurodo, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse (B3.2.2).</p>	<p>Įvardija, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse (B3.2.3).</p>	<p>Paaiškina, kad Lietuvoje parduodamos prekės yra pagamintos ir kitose šalyse (B3.2.4).</p>

Pateikus klausimų įvardija, kokių įgūdžių reikia konkrečiam darbui (B3.3.1).	Nurodo, kokių įgūdžių reikia konkrečiam darbui (B3.3.2).	Paaškina, kodėl kiekvienam darbui reikia konkrečių įgūdžių (B3.3.3).	Paaškina, kodėl kiekvienam darbui reikia konkrečių įgūdžių, pateikia pavyzdžių iš artimiausios aplinkos (B3.3.4).
3. Tyrinėjimas ir interpretavimas (C)			
Pateikia istorinių šaltinių pavyzdžių, papasakoja, ką jis padeda išsiaiškinti apie praeitį (C1.1.1).	Nurodo, kas yra istorijos šaltinis, papasakoja, ką jis nusako apie praeitį (C1.1.2).	Paaškina, kas yra istorijos šaltinis, pagal duotus požymius palygina kelių istorinių šaltinių patikimumą (C1.1.3).	Nurodo keletą istorijos šaltinių, vertina jų patikimumą atsakant į klausimus apie praeitį (C1.1.4).
Padedamas tyrinėja skirtingus istorijos šaltinius, įvardija patikimą šaltinį (C1.2.1).	Iš skirtingų šaltinių atrenka patikimą šaltinį (C1.2.2).	Iš skirtingų šaltinių atrenka patikimą istorijos šaltinį, paaškina kodėl (C1.2.3).	Iš skirtingų šaltinių atrenka patikimą istorijos šaltinį, nurodo patikimo šaltinio požymius (C1.2.4).
Su mokytoju aptaria, ką vaizduoja ir ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdinių informacijos šaltinių, aplinkos objektų (C2.1.1).	Nurodo, ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdo informacijos šaltinių, aplinkos objektų (C2.1.2).	Apibūdina, ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdo informacijos šaltinių, aplinkos objektų, pateikia pavyzdžių (C2.1.3).	Apibūdina, ką galima sužinoti iš turimų natūralių ir skaitmeninių vaizdo informacijos šaltinių, aplinkos objektų, pateikia pavyzdžių; savais žodžiais paaškina, kaip informaciją galėtų panaudoti (C2.1.4).
Nurodo natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius (C2.2.1).	Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas (C2.2.2).	Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Savais žodžiais nusako keletą jų ypatumų, paskirtį (C2.2.3).	Apibūdina natūralioje aplinkoje (lauke) esančius daiktus, vykstančius įvykius, situacijas. Paaškina jų paskirtį, nurodo keletą jų ypatumų (C2.2.4).
Pagal pateiktus klausimus papasakoja apie aplinką, verslumą, praeitį, ateitį (C3.1.1).	Remdamasis pasirinktu informacijos šaltiniu kuria nesudėtingus pasakojimus apie aplinką, verslumą, praeitį, ateitį (C3.1.2).	Remdamasis skirtingais informacijos šaltiniais kuria pasakojimus apie aplinką, verslumą, praeitį, ateitį (C3.1.3).	Remdamasis skirtingais informacijos šaltiniais kuria nesudėtingus pasakojimus apie aplinką, verslumą, praeitį, ateitį, argumentuoja savo nuomonę (C3.1.4).

Atsakydamas į klausimus apie aplinką, verslumą, praeities įvykius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C3.2.1).	Padedamas pasakoja apie aplinkos, verslumo, praeities įvykius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C3.2.2).	Pasakodamas apie aplinkos, verslumo, praeities įvykius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C3.2.3).	Pasakodamas apie aplinkos, verslumo, praeities įvykius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas, pateikia pavyzdžių (C3.2.4).
--	--	---	---

37. Pasiekimų lygių požymiai. 3–4 klasės:

Pasiekimų sritis			
1. Žmonių gyvenimas kartu (A)			
Įvardija, kaip veikia skirtingos bendruomenės, pateikia pavyzdį apie savo veiklą bendruomenėje (A1.1.1).	Papasakoja, kaip veikia bendruomenė, pateikia keletą pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje (A1.1.2).	Paaškina, kaip veikia bendruomenė, papasakoja ir pateikia pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje (A1.1.3).	Apibūdina, kaip veikia bendruomenė, papasakoja ir pateikia pavyzdžių apie savo veiklą bendruomenėje (A1.1.4).
Bendraudamas ir bendradarbiavimas su bendraamžiais ir suaugusiais priima kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį (A1.2.1).	Bendraudamas ir bendradarbiavimas su bendraamžiais ir suaugusiais, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį (A1.2.2).	Bendraudamas ir bendradarbiavimas su bendraamžiais ir suaugusiais priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Išklauso, vertina ir atsižvelgia į kito nuomonę (A1.2.3).	Bendraudamas ir bendradarbiavimas su bendraamžiais ir suaugusiais, priima, gerbia kitokią nuomonę, išvaizdą, elgesį. Išklauso, vertina ir atsižvelgia į kito nuomonę. Paaškina, kodėl tai yra svarbu (A1.2.4).
Nusako grėsmes, kylančias virtualioje aplinkoje, įvardija mandagaus elgesio virtualioje aplinkoje taisykles, pateikia tinkamo ir netinkamo elgesio pavyzdžių (A1.3.1).	Nusako grėsmes, kylančias virtualioje aplinkoje, išvardija mandagaus elgesio virtualioje aplinkoje taisykles, pateikia tinkamo ir netinkamo elgesio pavyzdžių, įvardija, kur kreiptis patarimo, pagalbos (A1.3.2).	Nusako grėsmes, kylančias virtualioje aplinkoje, įvardija mandagaus elgesio virtualioje aplinkoje taisykles, pateikia tinkamo ir netinkamo elgesio pavyzdžių, paaškina, kur kreiptis patarimo, pagalbos (A1.3.3).	Nusako grėsmes, kylančias virtualioje aplinkoje, įvardija mandagaus elgesio virtualioje aplinkoje taisykles, pateikia tinkamo ir netinkamo elgesio pavyzdžių, paaškina, kur kreiptis patarimo, pagalbos, nusako žingsnius, kaip tai padaryti (A1.3.4).
Padedamas nusako demokratijos bruožus (žmogaus teisės,	Nusako demokratijos bruožus (žmogaus teisės, įstatymai,	Apibūdina demokratinės visuomenės gyvenimo bruožus.	Nusako demokratijos bruožus (žmogaus teisės, įstatymai,

įstatymai, rinkimai, dalyvavimas valstybės valdyme). Įvardija, kas yra pilietis, kokios jo teisės ir pareigos valstybėje (A2.1.1).	rinkimai, dalyvavimas valstybės valdyme). Įvardija, kas yra pilietis, kokios jo teisės ir pareigos valstybėje (A2.1.2).	Pateikia piliečio teisių ir pareigų valstybėje pavyzdžių (A2.1.3).	rinkimai, dalyvavimas valstybės valdyme). Apibūdina, kas yra pilietis, tinkamai vartodamas žinomas sąvokas nusako piliečio teises ir pareigas valstybėje (A2.1.4).
Įvardija svarbiausias valstybės valdymo institucijas (A2.2.1).	Nurodo svarbiausias valstybės valdymo institucijas; įvardija valstybės, vietos savivaldos institucijas (A2.2.2).	Nurodo svarbiausias demokratinės valstybės valdymo institucijas; skiria valstybės ir vietos savivaldos institucijas, nusako kai kurias jų vykdomas funkcijas ar veiklas (A2.2.3).	Nurodo svarbiausias valstybės valdymo institucijas (Prezidentas, Seimas, Vyriausybė), nusako kai kurias jų vykdomas funkcijas ar veiklas. Palygina svarbiausių valstybės ir vietos savivaldos institucijų veiklą (A2.2.4).
Mokytojui padedant nagrinėtus istorijos įvykius priskiria kai kuriems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams (A3.1.1).	Nagrinėtus istorijos įvykius, asmenybių veiklą priskiria kai kuriems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams (A3.1.2).	Nagrinėtus istorijos įvykius, asmenybių veiklą priskiria skirtingiems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams (A3.1.3).	Nagrinėtus istorijos įvykius, asmenybių veiklą priskiria skirtingiems Lietuvos valstybės istorijos laikotarpiams, paaiškina jų reikšmę kuriantis ir plėtojantis Lietuvos laisvei ir demokratijai (A3.1.4).
Susieja pateiktas istorijos įvykių priežastis ir (ar) padarinius (A3.2.1).	Nurodo kai kurias akivaizdžias nagrinėtų istorijos įvykių priežastis, padarinius (A3.2.2).	Nurodo nagrinėtų istorijos įvykių kai kurias priežastis ir padarinius, reikšmingus įvykius, nurodo žymių asmenybių darbus (A3.2.3).	Nurodo akivaizdžias nagrinėtų istorijos įvykių priežastis, padarinius, pateikia žymių asmenybių nuveiktų darbų Lietuvai pavyzdžių (A3.2.4).
Paaškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Įvardija keletą gamtinių reiškinių ir procesų (A4.1.1).	Apibūdina Žemės paviršių ir paaškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Nurodo, kas yra gamtiniai reiškiniai ir procesai (A4.1.2).	Apibūdina Žemės paviršių ir paaškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Pastebi, atpažįsta gamtinius reiškinius ir procesus, pateikia pavyzdžių (A4.1.3).	Apibūdina Žemės paviršių ir argumentuotai paaškina, kuo svarbus Žemę gaubiantis oro ir vandens sluoksnis, augalija ir gyvūnija. Pastebi, atpažįsta gamtinius reiškinius ir procesus, pateikia pavyzdžių (A4.1.4).

Nurodo, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių (A4.2.1).	Paaškina, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių. Įvardija neišsenkančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija) (A4.2.2).	Pateikia pavyzdžių apie gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį. Paaškina, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių. Skiria ir apibūdina neišsenkančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija) (A4.2.3).	Paaškina, gamtos ir žmonių tarpusavio ryšį, kaip žmonės prisitaiko prie skirtingos aplinkos ypatybių, pateikia keletą argumentų. Skiria ir apibūdina neišsenkančius išteklius (saulės, vėjo, vandens energija) (A4.2.4).
Nurodo žemynus, mokytoji padedant papasakoja apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Atsako į nesudėtingus klausimus apie tai, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka (A5.1.1).	Nurodo žemynus, pagal pateiktą pavyzdį papasakoja apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Kelia nesudėtingus klausimus apie tai, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka (A5.1.2).	Apibūdina žemynus, pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Atsako į klausimus, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka, jų pažinimas (A5.1.3).	Apibūdina žemynus, pateikia pavyzdžių apie žmonių gyvenimą skirtinguose žemynuose. Argumentuotai atsako į klausimus, kuo svarbi žmonėms gyvenamoji vieta, aplinka, jų pažinimas (A5.1.4).
Mokytoji padedant įvardija Lietuvos ir pasirinktos pasaulio vietovės žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siedamas tai su klimatu, gamtos ištekliais (A5.2.1).	Lygina Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siedamas tai su klimatu, gamtos ištekliais (A5.2.2).	Lygina Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siedamas tai su klimatu, gamtos ištekliais, technologijomis (A5.2.3).	Lygina (duomenis pateikia skirtingomis diagramomis) Lietuvos ir skirtingų pasaulio vietovių žmonių verslų (veiklos) ir gyvenimo būdo kaitą siedamas tai su klimatu, gamtos ištekliais, technologijomis (A5.2.4).
Įvardija, kas yra pinigai, pateikus klausimus nusako jų paskirtį, kai kuriuos pajamų ir išlaidų šaltinius (A6.1.1).	Paaškina, kas yra pinigai, kokia jų paskirtis. Nurodo kai kuriuos pajamų ir išlaidų šaltinius (A6.1.2).	Paaškina, kas yra pinigai, kokia jų paskirtis. Nustato ir paaškina ryšį tarp pajamų ir išlaidų (A6.1.3).	Apibūdina, kas yra pinigai, paaškina, kokia jų paskirtis. Nustato ir paaškina ryšį tarp pajamų ir išlaidų, pateikia pavyzdžių (A6.1.4).
Įvardija, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, dalyvauja inscenizuojant nesudėtingas verslo situacijas (A6.2.1).	Paaškina, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, pateikus klausimų, nurodo, kuo šis verslas būtų naudingas, inscenizuoja nesudėtingas verslo situacijas (A6.2.2).	Įvardija, kokį verslą norėtų pradėti ateityje, paaškina, kuo šis verslas būtų naudingas, naudodamasis pagalba kuria nesudėtingą verslo planą (A6.2.3).	Paaškina ir pateikia pavyzdžių, ką būtina žinoti pradedant verslą, kuria nesudėtingą verslo planą (A6.2.4).
2. Orientavimasis istoriniame laike, geografinėje erdvėje ir rinkoje (B)			

Pasakodamas apie istorinių įvykių laiką, vartoja kai kurias laiką nusakančias sąvokas (laikotarpis, dešimtmetis, šimtmetis, tūkstantmetis, amžius, era, pr. mūsų erą, mūsų era) (B1.1.1).	Pasakodamas apie istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką, vartoja kai kurias laiką nusakančias sąvokas (laikotarpis, dešimtmetis, šimtmetis, tūkstantmetis, amžius, era, pr. mūsų erą, mūsų era) (B1.1.2).	Nurodydamas istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (laikotarpis, dešimtmetis, šimtmetis, tūkstantmetis, amžius, era, pr. mūsų erą, mūsų era) (B1.1.3).	Apibūdindamas istorinių įvykių, objektų, asmenybių veiklos laiką, vartoja laiką nusakančias sąvokas (laikotarpis, dešimtmetis, šimtmetis, tūkstantmetis, amžius, era, pr. mūsų erą, mūsų era) (B1.1.4).
Pagal pateiktus požymius priskiria kai kuriuos nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) (B1.2.1).	Priskiria kai kuriuos nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) (B1.2.2).	Priskiria nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai) (B1.2.3).	Priskiria nagrinėtus įvykius ir objektus atskiriems istorijos laikotarpiams (priešistorė, senovės istorija, viduramžiai, naujieji laikai, naujausieji laikai), paaiškina kaip jie tarpusavyje susiję (B1.2.4).
Lietuvos žemėlapyje atpažįsta ar nurodo kai kurių aptartų istorinių objektų vietas (B1.3.1).	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo aptartų istorinių objektų vietas (B1.3.2).	Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir mokytojui padedant apibūdina aptartų istorinių objektų ir įvykių vietas (B1.3.3).	Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir apibūdina aptartų istorinių objektų ir istorijos įvykių vietas (B1.3.4).
Remdamasis geografinės aplinkos požymiais, mokytojui padedant naudodamasis gamtos ženklais ir (ar) kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje (B2.1.1).	Remdamasis geografinės aplinkos požymiais, mokytojui padedant naudodamasis gamtos ženklais ir (ar) kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje (B2.1.2).	Remdamasis geografinės aplinkos požymiais, naudodamasis gamtos ženklais ir (ar) kompasu, orientuojasi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje (B2.1.3).	Remdamasis geografinės aplinkos požymiais, naudodamasis gamtos ženklais ir (ar) kompasu, orientuojasi pažįstamoje ir nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje (B2.1.4).
Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje, mokytojui padedant įvardija juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų informaciją (B2.2.1).	Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, nurodo juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų informaciją (B2.2.2).	Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, įvardija juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją (B2.2.3).	Orientuojasi artimiausioje aplinkoje, vietovės plane, Lietuvos žemėlapyje ir gaublyje, apibūdina juose esančią bendriausią gamtinių ir visuomeninių objektų ir reiškinių informaciją (B2.2.4).
Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (1–2 didžiausius miestus,	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (2–3 didžiausius miestus,	Lietuvos žemėlapyje randa ir parodo svarbiausius geografinius objektus (3–5 didžiausius miestus,	Lietuvos žemėlapyje randa, parodo ir apibūdina svarbiausius geografinius objektus (5

upes, ežerus, Baltijos jūrą), mokytojui padedant pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus (B2.3.1).	upes, ežerus, Baltijos jūrą), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus (B2.3.2).	upes, ežerus, Baltijos jūrą, transporto kelius, geležinkelius), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus (B2.3.3).	didžiausius miestus, upes, ežerus, Baltijos jūrą, transporto kelius, geležinkelius), pasaulio žemėlapyje – žemynus ir vandenynus (B2.3.4).
Mokytojui padedant sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais (B3.1.1).	Pagal pateiktą pavyzdį sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais (B3.1.2).	Sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais (B3.1.3).	Sprendžia nesudėtingus klausimus, susijusius su asmeniniais finansais, kelia klausimus, įvardija problemas (B3.1.4).
Įvardija kai kurias institucijas, teikiančias finansines paslaugas, pateikus klausimus nusako kai kurias jų funkcijas (B3.2.1).	Įvardija keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Nurodo, kodėl žmonės skolinasi (B3.2.2).	Nurodo keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Nusako galimas skolinimo ir (ar) skolinimosi pasekmes (B3.2.3).	Nurodo keletą institucijų, teikiančių finansines paslaugas, nusako jų paskirtį. Apibūdina galimas skolinimo ir (ar) skolinimosi pasekmes (B3.2.4).
Įvardija, kas moka už teikiamas viešąsias paslaugas (pavyzdžiui, švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) (B3.3.1).	Nurodo, kas moka už viešųjų paslaugų (pavyzdžiui, švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikimą (B3.3.2).	Paašškina, iš kur valstybė gauna pinigų viešosioms paslaugoms (pavyzdžiui, švietimas, sveikatos apsauga, viešosios tvarkos palaikymas ir pan.) teikti (B3.3.3).	Apibūdina, kas yra mokesčiai, pateikia keletą pavyzdžių, kam jie yra panaudojami (B3.3.4).
3. Tyrinėjimas ir interpretavimas (C)			
Įvardija istorijos šaltinį, kuris gali padėti atsakyti į klausimų apie pasirinktos vietovės ir Lietuvos istoriją (C1.1.1).	Nurodo keletą istorijos šaltinių, kurie padėtų atsakyti į klausimus apie pasirinktos vietovės ir Lietuvos istoriją (C1.1.2).	Nurodo keletą istorijos šaltinių, įvardija jų patikimumą atsakant į klausimus apie pasirinktos vietovės ir Lietuvos istoriją (C1.1.3).	Nurodo keletą istorijos šaltinių, paašškina jų reikšmingumą atsakant į klausimus apie pasirinktos vietovės ir Lietuvos istoriją (C1.1.4).
Padedamas pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją vertina istorijos šaltinyje pateiktos informacijos patikimumą (C1.2.1).	Pagal pateiktus požymius ir papildomą informaciją vertina istorijos šaltinyje pateiktos informacijos patikimumą, pateikia šaltinio liudijimą (C1.2.2).	Pagal pateiktus požymius vertina istorijos šaltiniuose pateiktos informacijos patikimumą, pateikia šaltinio liudijimą (C1.2.3).	Vertina istorijos šaltinyje pateiktos informacijos patikimumą, pateikia kelių skirtingų šaltinių liudijimus (C1.2.4).

Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas ir (ar) stebimas objektų vietas piešiniu, padedamas juos pakomentuoja (C2.1.1).	Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas ir (ar) stebimas objektų vietas piešiniu, schema ir juos pakomentuoja (C2.1.2).	Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas ir (ar) stebimas objektų vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu ir juos pakomentuoja (C2.1.3).	Pavaizduoja artimiausioje geografinėje aplinkoje pastebėtas ir (ar) stebimas objektų vietas piešiniu, schema, paprasčiausiu modeliu, skaitmeniniu formatu ir juos pakomentuoja (C2.1.4).
Pasirenka geografinę priemonę (vaizdą, planą), įvardija joje pateiktus ir (ar) pavaizduotus daiktus (C2.2.1).	Pasirenka ir analizuoja geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), įvardija joje pateiktus ir (ar) pavaizduotus daiktus (C2.2.2).	Pasirenka ir analizuoja geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdina joje pateiktus ir (ar) pavaizduotus daiktus, siekia nustatyti jų tarpusavio sąsajas (C2.2.3).	Pasirenka ir analizuoja geografinę priemonę (vaizdą, planą, žemėlapi), apibūdina joje pateiktus ir (ar) pavaizduotus daiktus, nustato jų tarpusavio sąsajas pagal pateiktus požymius (C2.2.4).
Mokytojui padedant paaiškina aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius (C3.1.1).	Remdamasis vienu šaltiniu paaiškina aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, sukuria nesudėtingą pasakojimą ar pranešimą (C3.1.2).	Remdamasis skirtingais šaltiniais paaiškina aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, sukuria pasakojimą ar pranešimą (C3.1.3).	Remdamasis skirtingais šaltiniais paaiškina aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pateikia reiškinių pavyzdžių, sukuria pasakojimą ar pranešimą (C3.1.4).
Atsakydamas į klausimus apie aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C3.2.1).	Apibūdinamas aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pranešime tinkamai vartoja kai kurias laiko ir erdvės sąvokas (C3.2.2).	Apibūdinamas aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pranešime tinkamai vartoja laiko ir erdvės sąvokas (C3.2.3).	Apibūdinamas aplinkos, verslumo, praeities ir ateities reiškinius, pranešime tinkamai vartoja laiko ir erdvės sąvokas, pateikia pavyzdžių (C3.2.4).